

Opis źródła:

Lekarz dla Włoscian, czyli Rada dla Pospolstwa, w chorobach i dolegliwościach naszemu Kraiowi... to podręcznik medyczny napisany przez B. Ludwika Perzyne, członka Zakonu Braci Miłosierdzia. Jest to zbiór porad dotyczących sposobu leczenia chorób i dolegliwości występujących pod koniec XVIII w. w Polsce. Cytowany fragment dotyczy szkodliwości nadużywania alkoholu.

Miejsce wydania:

Lekarz dla Włoscian, czyli Rada dla Pospolstwa, w chorobach i dolegliwościach naszemu Kraiowi albo właściwych, albo po większej części przyswoionych, każdemu naszego Kraiu Mieszkańcowi do wiadomości potrzebna. Przez B. Ludwika Perzyne Zakonu Braci Miłosierdzia w Narodowym Języku napisana, Kalisz 1793, s. 255-257.

Tekst źródła:**O pijaństwie**

Ławnik

Przychodzę do Wać Pana po radę: mamy w naszej wsi chorego, któremu się krew gębą puściła, osłabł cały jak glina, a wódki się napiera?

Lekarz

Wiele ma lat ten człowiek? Czy mu już co na to robiono? Czy mu się to już kiedy trafiało? I co za przyczynę dał sobie do tego?

Ławnik

Lat będzie miał z górą czterdzieści, po śmierci ojca swego miał się nie źle ale się opuścił, i więcej karczmy jak gospodarstwa pilnuje, już to drugi dzień, jak mu krew gębą sztukami się wali, nic mu na to nie robiono, bo w domu pustki, nie ma się za co ratować, on powiada, że sobie żadnej przyczyny do tego nie dał, wczorajszej nocy przyszedł z jarmarku pijany, a rano mu się krew gębą rzuciła, żona jego powiada, że to już drugi raz, jak mu się krew gębą rzuca.

Lekarz

Ten człowiek długo żyć nie będzie, drogą pijaków swe życie zakończy, to jest: albo na suchoty, albo na puchlinie zemrze.

Nie możnaby go to jeszcze jako ratować?

Tak dobrze jak nie można, gdyż u pijaków wnętrzości i naczynia bywają skruchałe i nadpsute, do tego potrzebneby było coraz ujmowanie sobie wódki, aż nakoniec wcale onej poprzestanie, a tu prawie przykładu nie mamy, by się kiedy pijak gorzałczany miał statecznie do śmierci utrzymywać od gorzałki.

Wszakże to od woli człowieka zawisło, pić wódkę albo się od niej wstrzymać? Mój kochany, łatwiej jest nałogów nie próbować, niżeli się od w zwyczaj już obróconych, wstrzymać. W zwyczajony żołądek od wódki, prawie jak obejść się bez niej nie może, bo zaraz pijakowi jakby czegoś nie dostawało, morzysko w żołądku czuje, które mu pokoju nie daje, wszystko mu się zdaje oschło, niczym mu dogodzić nie można, ręce mu się trzęsą, robić mu się nie chce, tęsknota go przechodzi, wesołość go odstępkuje, dopiero gdy się napije gorzałki, i dymek mu mózg zamroczy, umysł mu się wypogadza, twarz jego bladożółtawa, rumieńczyków nabiera, język wymowniejszym się staje, człowiek się do zabaw i do krotofil bierze, ale nie do pracy, ale nie do gospodarstwa, nerwy będące dymkiem gorzałki rosiątrzonemi, wyobrażenia opaczne niektórym wystawiają, stąd swary, kłótnie, bitwy, zuchwalstwa, albo szkód narobienie, wynika, dalej opuszczenie się, zrujnowanie majątku i gospodarstwa, za tym śmierć, albo z torbami po żebrach chodzenie.

Ale czymże się też rozweselił człowiek, gdyby wódki nie było i na cóż ja Panowie każą
robić?

Wódka w początkach nie była tą myślą pędzona, by ją w karczmach szynkowano. Aptekarze do lekarstw poczęli ją byli pędzić, a że w lekarstwach zasmakowała wielą, obrócono ją na szynk karczenny, która że już temi czasy w zwyczaju weszła, używana być może w miarę, ale i to nie każdego dnia.

Słowniczek pojęć:

Napierać – natarczywie się o coś upominać

Suchoty – gruźlica

Puchlina - dawne określenie na chorobę, która obecnie jest znana jako obrzęk, czyli patologiczne nagromadzenie płynu w tkankach organizmu

Krotofilia – uciecha, rozrywka

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (zakres podstawowy):

1. Jakie konsekwencje ma pijaństwo dla zdrowia tego człowieka według lekarza?
2. Jakie były pierwotne cele produkcji wódki, według tekstu?
3. Dlaczego, według tekstu, wódka stała się popularna jako napój karczemny?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jakie są konsekwencje społeczne i gospodarcze nałogu alkoholowego opisane w tekście?
2. Jak zmieniło się użycie wódki z czasem i jakie były tego skutki?
3. Jakie objawy odstawienia alkoholu opisuje lekarz? I jak się one mają do współczesnego stanu wiedzy o alkoholizmie?

Wskazówki:

Pod koniec XVIII wieku alkoholizm był powszechnym problemem społecznym, szczególnie wśród warstw biedniejszych. Wzrastająca produkcja i dostępność alkoholu, zwłaszcza taniego mocnego trunku, sprawiła, że picie stało się powszechne i łatwo dostępne dla wszystkich. Także w wielu społeczeństwach europejskich alkoholizm był akceptowany społecznie i traktowany jako norma. Choć upatrywano w alkoholu przyczyny wielu tragedii nie podejmowano też przeciwdziałań alkoholizmowi. Warto zaznaczyć, że ten problem był bardziej akcentowany wśród niższych klas społecznych, w wyższych klasach alkohol był spożywany również, ale z innymi konsekwencjami społecznymi.

Literatura pomocnicza:

M. Wnuk, B. Purandare, J.T. Marcinkowski, *Struktura spożycia alkoholu w Polsce w ujęciu historycznym*, „Problemy Higieny i Epidemiologii”, t. 93, 2013, nr 3, s. 446-450.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis